

Ing. Bohuslav Vlček, Ph.D.

Každý má právo odmítnout*(Pacifismus, registrované církve a náboženské společnosti)***VOJENSKÁ
SOCIOLOGIE**

Za stavu ohrožení státu a válečného stavu se budou ozbrojené síly České republiky [1] doplňovat vojáky ze zálohy, kteří podle stávajícího branného zákona [2] nastoupí do mimořádné služby. Jestliže odmítnutí mimořádné služby bylo při nejvýznamnějším vystoupení ozbrojených sil v dějinách našeho státu v roce 1938 podle branných předpisů z náboženských důvodů zakázáno, [3] v současné době má každý voják v záloze možnost mimořádnou službu z důvodů svědomí a náboženského vyznání odmítnout. Jak by bylo doplňování vojáků ze zálohy ovlivňováno pacifismem – sociálně politickou teorií o odporu k válkám a o odmítání vojenské služby – věřícími jednotlivých církví a náboženských společností, hodnotí následující příspěvek.

Úvod

Současné bezpečnostní prostředí je obecně charakterizováno rostoucí komplexností, proměnlivostí, obtížnou předvídatelností a vysokou mírou asymetrie, což vyžaduje jeho neustálé vyhodnocování. Mezi hlavní hrozby, které mohou přímo či nepřímo ohrozit bezpečnostní zájmy České republiky nebo jejích spojenců, patří nárůst různých forem extremismu, terorismus a šíření zbraní hromadného ničení a jejich nosičů včetně balistických střel. Nelze opomenout další hrozby: nestabilní prostředí zhroucených států, narušení toků či cílené zastavení dodávek strategických surovin a spory o jejich kontrolu. Hlavní vědecký poradce britské vlády profesor John Beddington varuje, že kolem roku 2030 postihne lidstvo znásobený efekt několika krizí najednou, které budou souviset s nedostatkem potravin, pitné vody a energie. Co může pak následovat?

Migrace obyvatelstva do zemí, kde tyto problémy nebudou. A to se může týkat i České republiky. Policie, která je v našem státě početně skoro dvakrát větší jak armáda, situaci rozhodně nezvládne a bude potřebovat posílit. Jsou samozřejmě i další situace, jež bude nutné řešit, a s tím souvisí doplňování ozbrojených sil vojáků ze zálohy. Závisejí tedy na okolnostech, které budou občané hodnotit a zvažovat, zda nastoupí do mimořádné služby, či nikoliv.

Branný zákon jim totiž dává možnost odmítnout nastoupení do mimořádné služby z důvodu svědomí nebo náboženského vyznání. Mezi důvody, které mohou vojákům v záloze bránit k nastoupení mimořádné služby za stavu ohrožení státu nebo válečného stavu, lze zahrnout i pacifismus. [4]

Pacifismus

Pacifismus je původně druh náboženského hnutí, vycházejícího z biblického přikázání „nezabiješ“, které hlásá mír, odsouzení všech válek a „neodporování zlu násilím“. Pacifismus nerozlišuje mezi válkami spravedlivými a nespravedlivými, vede věřící k odporu ke všem válkám a k odmítání vojenské služby. U některých náboženských

sekt jde odpor tak daleko, že odmítají i ozbrojené pořádkové hlídky. [5] Pacifismus lze chápat jako vnitřní princip odmítání násilí, jako individuální etiku nebo jako toto přesvědčení, transformované do kodexu jednání. [6] První projevy pacifismu lze najít již v dobách raného křesťanství ve starém Římě. S dalšími projevy pacifismu se lze setkat v myšlení některých pozdně středověkých náboženských sekt. Na začátku 19. století vznikají první hnutí, která si přímo kladou za hlavní úkol boj za mír a za zmírnění mezinárodního napětí. [7] V roce 1815 ve Spojených státech vzniká první pacifistická organizace. V průběhu 20. století se utvořily i nenáboženské formy pacifismu a o pacifismu se začalo hovořit především jako o sociálně-politické teorii, preferující mír před jakoukoliv válkou a považující válku jako takovou za amorální.

V České republice je oficiálně registrováno u Ministerstva kultury k 31. 3. 2011 dvaatřicet církví a náboženských společností, [8] mezi jejichž věřícími jsou i pacifisté, kteří by mohli být povoláni v případě vyhlášení stavu ohrožení státu nebo válečného stavu do mimořádné služby. Vzhledem k tomu, že žádný voják v záloze nemá ve svém evidenčním listě uvedeno náboženské vyznání a ani není v současné době konkrétně stanoveno, které ročníky by byly v případě potřeby povolány do mimořádné služby, byly osloveny všechny církve a náboženské společnosti, jak problematiku pacifismu a doplňování ozbrojených sil České republiky hodnotí.

Názory církví a náboženských společností na pacifismus

Církve a náboženské společnosti, které jsou registrovány u Ministerstva kultury České republiky, byly písemně osloveny s následujícími otázkami, týkajícími se problematiky pacifismu v jejich učení:

1. Obsahuje vaše náboženské učení program pacifismu?
2. Obsahuje vaše náboženské učení myšlenky pacifismu?
3. Může být pacifista věřícím (příslušníkem) vaší církve (náboženské společnosti)?
4. Může být věřící (příslušník) vaší církve (náboženské společnosti) držitelem zbraně?
5. Může věřící (příslušník) vaší církve (náboženské společnosti) použít zbraň na svoji ochranu?
6. Může věřící (příslušník) vaší církve (náboženské společnosti) odmítnout výkon vojenské činné služby za stavu ohrožení státu a válečného stavu v případě povolání do ozbrojených sil České republiky?
7. Může být věřící (příslušník) vaší církve (náboženské společnosti), který by byl za stavu ohrožení státu a válečného stavu povolán do ozbrojených sil České republiky, zařazen do bojových a dalších operací, které předpokládají použití zbraně proti nepříteli, nebo mohou být tyto věřící (příslušníci) zařazeni maximálně u jednotek v rámci záchranných a evakuačních operací?

Na uvedené jednotlivé otázky měly církve a náboženské společnosti odpovědět jednoduchým způsobem „ano“ nebo „ne“. V případě, že chtěly odpovědět jinak, mohly využít způsob vyjádření podle vlastního uvážení a rozsah jim nebyl stanoven a ani jinak nebyly ničím konkrétním omezeny.

Podle mého předpokladu byla většina odpovědí uvedena na původním dopise s vyjádřením „ano“ nebo „ne“. Minimum pak přišlo zvláštním dopisem, ve kterém byly

odpovědi rozepsány detailněji podle názorů představitelů, tajemníků, mluvčích, případně vedoucích kanceláří církví nebo náboženských společností, kam byl uvedený dopis doručen. Soudím, že málokdo se taky podle mého názoru chtěl takovým zvládnutým dopisem příliš zabývat, neboť se asi s ničím podobným dosud nesetkal. Proč taky řešit problematiku doplňování armády za stavu ohrožení státu nebo válečného stavu, když v současné době je plně profesionální, na hromadná vojenská cvičení se už nechodí a žádná občanská válka v Evropě v současné době není a v dohledné době jí ani nehrozí.

Všechny církve a náboženské společnosti odpověděly na první zadanou otázku negativně, což tedy jednoznačně vyjadřuje, že nikdo z nich nemá ve svém náboženském učení žádný program pacifismu. Řeckokatolická církev a církev římskokatolická odpovídají na druhou otázku, obsahuje-li jejich učení myšlenku pacifismu, různě. Přitom se fakticky jedná o dvě úzce spřízněné církve, které obě podléhají papežské autoritě a vedle jednotného hierarchického uspořádání mezi nimi existuje i takřka úplná doktrinální shoda. Podobně lze poukázat na Českobratrskou církev evangelickou, Evangelickou církev augsburského vyznání v České republice a Jednotou bratrskou, které jsou si v mnoha ohledech velmi blízké, ale přesto se odpovědi na tuto otázku neshodují. Výsledek je uveden v prvním sloupci tabulky. Odpověď na třetí otázku byla u všech stejná a znamenala, že pacifista může být věřícím u každé církve nebo náboženské společnosti. Na čtvrtou otázku odpověděly všechny shodně až na Náboženskou společnost Svědkové Jehovovi, která držení a nošení zbraně odmítá z důvodů mravních či náboženských, neboť její členové se vyhýbají všem konfliktům a válkám. Odpovědi na pátou otázku byly stejné jako u čtvrté. Zajímavou slovní odpověď pak přidala Bratrská jednota baptistů, jež (která) tvrdí, že 99 % věřících zbraní na svoji obranu asi nepoužije a když, tak zase především pro ochranu – druhých. Použití zbraně na svoji ochranu by považovali za naprostou výjimku. Šestá otázka byla pro církve a náboženské společnosti spíš otázkou na jednotlivé věřící, což znamená, že případné odmítnutí výkonu vojenské činné služby by bylo jejich svobodné rozhodnutí, a především záležitost jejich svědomí.

Velkým překvapením pro mě byl dopis hlavního kaplana AČR, pplk. Mgr. Jana Kozlera, kterému nebyl žádný dopis adresován, ale byl pověřen patriarchou Církve československé husitské, aby se k uvedeným otázkám vyjádřil. Přitom pracovník kanceláře patriarchy již na uvedené otázky odpověděl a paradoxně konkrétně. Zatímco na první dvě otázky hlavní kaplan odpověděl, že na ně nelze odpovědět, pan Petr Šandera z kanceláře patriarchy jednoznačně zaškrtl „ne“. Z jeho odpovědi tedy vyplývá, že náboženské učení církve neobsahuje program ani myšlenku pacifismu.

Jedna z nejzajímavějších odpovědí byla zaslána farářem Frankem Peschelem, předsedou synody Obce křesťanů v České republice, kterou zde odcituji: „Vzhledem k tomu, že v naší náboženské společnosti platí naprostá svoboda svědomí i učení, nemohu ani na jednu z Vašich otázek zodpovědět ano či ne. Co se týká věřících, musí každý rozhodnout sám za sebe, zdali bere do ruky zbraň, či ne, zdali odmítá vojenskou službu, či ne, atd. Před oltářem si jsou všichni rovni. Co se týká náboženského učení, nemá Obec křesťanů zavazující učení, myšlenky pacifismu tedy může zastávat jen jednotlivec.“

Další zajímavou odpovědí na odmítnutí výkonu vojenské činné služby je odpověď Joela Rumla z Českobratrské církve evangelické: „Opět neexistuje oficiální stanovisko evangelické církve, jistěže se křesťan bude chtít v případě povolání do ozbrojených sil ČR hlásit k službám v týlu, ovšem jelikož v takovém případě nezáleží na jeho mínění,

bude jistě schopen se zbraní pomáhat bránit zemi; v případě útočné války se bude takovému zapojení pochopitelně bránit.“

Pro mě zvláštním způsobem zareagovala na zaslaný dopis Náboženská společnost Svědkové Jehovovi, která do dopisu přiložila okopírovaný článek z oficiálního mateřského časopisu “Probudte se!” s dovětkem, abych si odpovědi v článku našel sám. Snad jsem je našel a snad i správně... I přesto jsem za odpovědi raději připojil otazník, abych ukázal na možnou nejednoznačnost nebo možná i nesprávnost uvedené odpovědi. Důvodem byl poslední odstavec zmíněného článku z časopisu, kde se píše: „Praví křesťané milují pokoj. Ve vojenských, politických a etnických konfliktech světa zůstávají naprosto neutrální. Ale nejsou pacifisty v pravém smyslu slova. Proč? Protože vítají Boží válku, která na konec prosadí Boží vůli na zemi – válku, která vyřeší velký spor o neomezenou svrchovanost a jednou provždy zbaví zemi všech nepřátel pokoje.“

Tab.: Seznam registrovaných církví a náboženských společností v České republice a jejich vyjádření k zadaným otázkám

P.č.	Název církve nebo náboženské společnosti	Myšlenky pacifismu	Držení zbraně	Odmítání voj. služby
1.	Apoštolská církev	ano	ano	ne
2.	Bratrská jednota baptistů	ano	ano	ano
3.	Buddhismus Diamantové cesty linie Karma Kagjü	ne	ano	ano
4.	Církev adventistů sedmého dne	ano	ano	ano
5.	Církev bratrská	ne	ano	ano
6.	Církev československá husitská	ne	ano	ano
7.	Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů v České republice			
8.	Církev Křesťanská společenství	ne	ano	ano
9.	Církev řeckokatolická	ano	ano	ano
10.	Církev Nová naděje	ne	ano	ano
11.	Církev římskokatolická	ne	ano	ano
12.	Církev Slovo života	ne	ano	ano
13.	Církev živého Boha	ano	ano	ano
14.	Česká hinduistická náboženská společnost	ano	ano	ano
15.	Československá církev evangelická	ano	ano	ano
16.	Evangelická církev augsburského vyznání v České republice	částečně ano	ano	ano
17.	Evangelická církev metodistická			
18.	Federace židovských obcí v České republice	ano	ano	ne
19.	Jednota bratrská	ne	ano	ano
20.	Křesťanské sbory			
21.	Luterská evangelická církev a.v. v České republice	ano	ano	ne
22.	Mezinárodní společnost pro vědomí Krišny, Hnutí Hare Krišna	ne	ano	nelze zodpovědět
23.	Náboženská společnost českých unitářů	ano	ano	ano
24.	Náboženská společnost Svědkové Jehovovi	ano?	ne?	ano?
25.	Novoapostolská církev v ČR	ne	ano	ano
26.	Obec křesťanů v České republice	nelze zodpovědět	ano či ne	
27.	Pravoslavná církev v českých zemích	ano	ano	ne
28.	Ruská pravoslavná církev, podvoje patriarchy moskevského a celé Rusi v České republice			
29.	Slezská církev evangelická augsburského vyznání	ano	ano	ano
30.	Starokatolická církev v České republice			

P.č.	Název církve nebo náboženské společnosti	Myšlenky pacifismu	Držení zbraně	Odmítání voj. služby
31.	Ústředí muslimských obcí	ano	ano	ne
32.	Višva Nirmala Dharma	ne	ano	ano

Pozn.: Církve a náboženské společnosti, u kterých nejsou ve sloupcích uvedeny odpovědi, na zaslaný dopis s dotazy nereagovaly a neodpověděly ani na opakované doručení dalšího, nyní již doporučeného dopisu.

Závěry výzkumné zprávy

Na základě sdělených odpovědí z dotazníků a detailnějších písemných informací, zaslaných jednotlivými církvemi a náboženskými společnostmi, lze konstatovat, že v případě doplňování ozbrojených sil České republiky za stavu ohrožení státu nebo válečného stavu může dojít k odmítnutí nastoupení mimořádné služby vojáky v záloze – věřícími vyznávajícími pacifismus, a tím i k nenaplnění požadovaných počtů mobilizovaných ozbrojených sil. Zároveň nelze žádným důvěryhodným způsobem doložit, že věřící je opravdu zastáncem pacifismu, neboť ani jedna církev a náboženská společnost žádným způsobem neneviduje názorovou orientaci svých věřících.

K odmítnutí výkonu mimořádné služby tedy stačí jen tvrdit, že moje svědomí mi nedovoluje vykonávat vojenskou službu, a vojenská správa ji musí brát jako dogma, a tedy ji ani nebude dále prověřovat. Voják v záloze tak mimořádnou službu jednoduše nenastoupí. A co se pak stane, když odmítnutí mimořádné služby si vezme za své každý mobilizovaný voják v záloze nebo možná většina povolanych, která o této možnosti bude informována, například novináři? Za těchto okolností lze snadno předvídat případné katastrofické důsledky... Nebo si snad myslíme, že v nadcházející době bude vždy taková příznivá společenská atmosféra jako při mobilizaci v Československu v září roku 1938? Že je situace ve světě značně nestabilní nám dokazuje například v posledním roce africký kontinent a jeho blízké okolí.

Poznámky a použitá literatura:

- [1] Zákon č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
- [2] Zákon č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování (branný zákon), ve znění pozdějších předpisů.
- [3] Zákon č. 193/1920 Sb., Branný zákon Republiky československé.
- [4] VLČEK, Bohuslav. Právní aspekty institutu „svědomí a náboženské vyznání“ v české a řecké branné legislativě. *Vojenské rozhledy*, Praha, 2008, roč. 17, č. 2, s. 118-124. ISSN 1210-3292.
- [5] Autor používá termín „sekt“, který je v současném, moderním religionistickém diskurzu odmítán jako hodnotící, nicméně pro laického čtenáře je srozumitelný a nepotřebuje dalšího vysvětlení. Více informací např. stránkách Společnosti pro studium sekt a nových náboženských směrů, <http://www.sekty.cz/www/index.php>.
- [6] *Velký sociologický slovník*, Praha: Karolinum, 1996. s. 370. ISBN 80-7184-164-1.
- [7] KOTÍK Ota, ŠTĚPANOVSKÝ Jiří. *Pacifismus a mírové hnutí*. Praha: Československý výbor obránců míru, 1967, s. 35, ISBN 80-7239-0.
- [8] Zákon č.3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech), ve znění pozdějších předpisů.

Elektronické zdroje:

www.aspi.cz, www.wikipedia.cz